

De onderste schoen boven.

Xandra Mizée

Veel aspecten aan de sinterklaastraditie zijn in feite nog niet heel oud: de verschijning van Sint en Piet dateren uit halverwege de 19e eeuw, overigens ook de tijd dat de kerstman begon te incarneren in zijn huidige gedaante. Het woord werd vlees, zogezegd. Daarvóór waren deze heiligen, net als Klaas Vaak en de tandenfee, wezens die nooit werden waargenomen.

Het sinterklaasfeest is zeer oud, dateert in ieder geval al uit de middeleeuwen, maar de vorm van dit feest is in de loop der eeuwen erg veranderd, paste zich aan aan veranderingen in cultuur, religie en maatschappij. De schoen echter, als doorgeefluik van Sint en Piet aan de ontvangers, is door de eeuwen heen gebleven. Waarom nu juist een schoen?

Vincent van Gogh. Een paar schoenen.

In de middeleeuwen was het een gewoonte aan de Spaanse hoven om in sint Nicolaasnacht cadeautjes in de schoenen te verstoppen. Het Spaanse woord voor 'surprise' is nog altijd 'zapato' (schoen). Zou sint dan toch echt uit Spanje komen? Of is ons sinterklaasfeest bekend geworden in Spanje? Het schijnt moeilijk te zijn om dit nog te achterhalen. In Sicilië laten de goede doden (*buona morti*) in de nacht van Allerzielen (2 november) geschenken achter in een schoen. Als we dit schoenenspoor nog verder in het verleden terug volgen, stuiten we op de Germanen (speermannen) die hun doden een schoen meegaven in hun graf, opdat die, door middel van die schoen, met de levenden zouden kunnen blijven communiceren! Eckhart, de vertegenwoordiger van de doden en knecht van Wodan, stopte goud in de schoenen van de levenden, als geschenk dus, van de doden aan de levenden. Wat is dat voor goud dat de doden ons willen schenken? Het goud van de ervaringen die in een mensenleven zijn opgedaan? Het goud der wijsheid? Goud is het metaal van de zon en staat voor de (heilige) geest.

Ook in sprookjes speelt schoeisel een vrij prominente rol. Allereerst natuurlijk **Assepoester** met haar glazen muiltje. We lezen: *'het schoentje paste en de prins herkende haar meteen'*. Als vroeger een vader instemde met het huwelijk van zijn dochter, schonk hij de aanstaande bruidegom de schoenen van deze dochter. Op het moment dat de prins het muiltje van Assepoester oppakt, neemt hij haar in feite tot bruid.

De rode schoentjes in het gelijknamige sprookje heeft de hoofdpersoon van een lieve oude dame gekregen. Die vindt het goed dat het meisje die opvallende schoentjes draagt, 'als ze ze maar niet aan heeft wanneer ze naar de kerk gaat.' Maar dat gebeurt natuurlijk tóch en daarom gaan de schoenen er met het meisje vandoor, ze moet

dansen tot ze erbij neervalt. Je zou de schoentjes kunnen duiden als de begeerte, iets dat op zich niet verkeerd is, maar wél als het alles gaat overheersen; dan sleept het je mee en stort het je in het ongeluk.

Klein Duimpje overwint de reus en vliegt vervolgens met diens zevenmijlslaarzen de wereld over. Oftewel: wie zichzelf overwint kan bergen verzetten.

Het spreekwoord luidt: *'wie de schoen past trekke hem aan'* en ook zegt men wel: *'Ik ben blij dat ik niet in jouw schoenen sta'*. Grappig genoeg is dat altijd negatief bedoeld; niemand zegt ooit: ik wou dat ik in jouw schoenen stond.' Blijkbaar is een schoen ook symbool voor het lot.

Leenmannen boden vroeger hun leenheer hun eigen schoenen aan: jij bent mijn meester, mijn lot is in jouw handen.

Ook in de **Bijbel** komen schoenen met enige regelmaat voor: 'ik ben niet waardig om zijn schoenriem te ontbinden' zegt Johannes de Doper over zijn neef Jezus. Mozes moet van God zijn schoenen uittrekken als Hij vanuit de brandende braambos gaat spreken: *'Doe je schoenen uit! Je staat op heilige grond!'* Waarom moet Mozes zijn schoenen uittrekken? Hij is in Gods natuur dus hoe zou hij deze heilige grond met zijn schoenen kunnen vuilmaken? Of kan Mozes beter met God communiceren als de schoenen- barrière tussen de mens en de aarde- uitgetrokken worden? 'Dauwtrappen' werd vroeger blootsvoets gedaan, zodat de mens de kracht van de aarde via zijn voeten kon opzuigen.

Schoenen lijken dus zowel een poort alsook een belemmering te zijn als het er om gaat contact met een andere wereld te maken... In 'Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen, mijnheer' raken de wereld van Hamelen en 'Het land van links' elkaar in... de schoenlapperij van Pint.

In dit voetspoor der schoenen verder lopend kom ik bij Freud, die mij leert dat de schoen een symbool is van het vrouwelijk orgaan; dat is helemaal zo gek nog niet als het lijkt, want de schoen is, zoals we gezien hebben, het doorgeefluik van de éne wereld naar de andere! Het woord 'schoen' is etymologisch gezien trouwens verwant aan 'schede.'

De kous van de kerstman heeft dezelfde betekenis als de schoen. Kijken we naar het geheel van de Sinterklaasrite: schoorsteen (fallus, hoewel het m.i. in omgekeerde zin ook het geboortekanaal kan verbeelden) haard (vrouwelijk) schoen, roede (de levensroede, oorspronkelijk geen straf maar geschenk) de wortel voor het paard, dan spreken al deze attributen boekdelen.

Dan zijn er nog de schoenen van het 'zakdoekje leggen': 'k heb de hele nacht gewaakt, twee paar schoenen heb ik afgemaakt' etc. 'Zakdoekje leggen' is, zoals heel veel kringspelletjes, een spel dat over de cirkelgang van het leven gaat.

En nu trek ik de stoute schoenen aan en waag me aan een conclusie: het goud van de overledenen symboliseert de levensvonk, de incarnatie, van de dierbare overledenen in een nieuwe gedaante. Wellicht ook de verbondenheid met onze voorouders, in wier voetspoor wij verder lopen.

